

Helbing Ferenc eredeti rajza.

HADITERVEK, HADMŰVELETI CÉLOK.

Minden hadsereg, mielőtt a hadműveleteket megkezdi, minden szükséges csapatot, intézetet, anyagot, bizonyos előre meghatározott helyen összpontosít. Ezt nevezzük *felvonulásnak*. Természetes, hogy az egész országot megmozgató, az összes rendelkezésre álló vasutakat a teljesítőképesség legszélső határáig igénybevevő felvonulást nem lehet az utolsó órákban szervezni. Hiszen mikor a mozgósítás első napjainak egyikén a polgári forgalom felfüggesztetik és az összes vasutak a katonaság szolgálatába szegődnek, minden kis tévedés, minden forgalmi zavar nemcsak szerencsétlenségekre adhat okot, hanem, ami még nagyobb baj, oly felfordulást okozhat, hogy a tervszerű és ami a fő, a gyors felvonulás szenvedhet késedelmet. Pedig minden perc drága. Minden állam arra igyekszik, hogy a felvonulást hamarabb végezhesse be mint az ellenség, hogy hamarabb rendelkezzen harcrakész tömegekkel, hogy azokkal betörve az ellenséges földre, magához ragadja a kezdeményezés előnyeit s az ellenséget a mozgósítás és felvonulás zavartalan befejezésében gátolja. Klasszikus példája ennek a jelen világháborúban a németek gyors felvonulása, ami azt eredményezte, hogy a német seregek betörhettek Belgiumon át Franciaországba, s már Páris fenyegették, mikor végre a franciák és angolok elkészülve, megállíthatták a német veszedelmet.

Egy teljes katonavonat a legelsőbbrendű pályákon legfeljebb egy zászlóaljat képes befogadni, s egy hadosztály szállításához nem kevesebb, mint 40 teljes katonavonat szükséges.

Pedig egy hadosztály ütközetlétszáma még csak 10—15 ezer ember! A felvonuláskor tehát minden teherkocsi, minden mozdony igénybe van véve, az állomások összes kitérő vágányai le vannak foglalva. Egy állomás eltorlaszolása olyan zavart idéz elő, hogy a pálya egyik irányban sem használható.

Mindebből következik, hogy a felvonulás óriási, szinte emberfeletti munkájának akadálytalan lebonyolítására egy minden részletében kidolgozott tervnek kell már békében lenni. A mozdonyok, a kocsianyag kellő szétosztása, a menetrend percnyi pontosságú megállapítása az egész ország területére a mozgósítás alatt el nem végezhető, ez az úgynevezett mozgósítási előmunkálatok dolga.

Hogy azonban ezek az előmunkálatok megkezdhetők legyenek, arra alap is kell, vagyis tudnunk kell, hogy hol, a mozgósítás melyik napján milyen csapatnak, vonatnak, intézetnek kell beérkezni. Röviden: az állam egész haderejét már békében úgy kell szétosztani, hogy egy háború kitörésekor a hadseregek a kellő elosztásban vonulhassanak fel a határokon.

Az erők ezen elosztása azonban szintén sok minden körülménytől függ. Ezek közül a legfontosabbak: az ellenség körülbelüli hadereje, ami az egyes határrészekben velünk szembe kerülhet, és végül a *cél*, amit elérni akarunk. S ezzel eljuttunk a háborús tevékenység kezdetéhez. Ha védelem a célunk, a várható ellenséges hadseregnél kisebb erőt is dobhatunk az illető határrészre, ha támadni akarunk, legalább is egyenlő erőket.

A katonai tevékenység tehát nemcsak a háború kitörésekor, hanem már a béke hosszú éveit

alatt is egy előre meghatározott cél felé törekszik, ebből indul ki az előkészítésnél, ezt tartja szem előtt a harcok során, ezért küzd és harcol ereje fogytaig. A cél, az úgynevezett hadműveleti cél a háború alfája és omegája.

A török hadvezetés a háború előtt szintén szem előtt tartotta az elérendő hadműveleti célt, mely e speciális esetben többféle volt, hiszen a török négy ponton viselt háborút. Mindenütt támadni erejét felülmúló feladat lett volna, arra elegendő hadserege nem volt, hiszen mindjárt a háború elején három nagyhatalommal állott szemben. Igaz, hogy ezek a nagyhatalmak csak mellékerőkkel fordulhattak ellene, de az aránytalanság mégis nagy volt, hiszen Törökország lakossága mindössze kerek 20 millió ember, vagyis annyi mint Magyarország. S még ebből a lakosságból sem vonhatta ki a teljes erőt, hiszen évtizedek mulasztásai folytán úgy a pénzügy, mint felszerelés, fegyverzet tekintetében nem állott oly fokon, hogy emberanyagát teljesen igénybevehette volna mint például mi, vagy a németek. S ha a hiányos közigazgatási, anyakönyvvezetési berendezést is hozzávesszük, világosan áll előttünk, hogy a török hadsereg számra nézve csakis korlátolt lehetett.

Ezt az aránylag kis hadsereget kellett Törökországnak ügyes ökonómiával úgy beosztani, hogy mindenhová a kellő számú hadsereget tudja állítani. S ez a korlátolt számú hadsereg utalta őt arra is, hogy a hadműveleti célokat a hadsereg nagyságához, az ország erejéhez mérten válassza meg. A legkisebb könnyelműség

ezen a téren katasztrofális jelentőségű lehet. Csak a higgadt, hideg megfontolás, az ország teljesítőképességének helyes értékelése vezethettek olyan hadműveleti célok felé, melyek a megvalósítást legalább is valószínűvé tehettek. Kishitűség esetleg hiábavaló területi veszteségeket okozhat, elbizakodottság katasztrófát idézhet elő.

Törökország, mint megtámadott fél, azt a szempontot tartotta elsősorban irányadónak, hogy területi épségét megvédelmezze. Viszont azonban nem engedte szem elől téveszteni, hogy egyidejűleg ellenségeinek ott és olyan károkat okozzon, ahol és amilyet tud. Vagyis a török álláspont a támadólagos védelem volt. Más szóval mindazon helyeken, ahol egy támadás az ellenségre nézve fontos területeket érintett, támadólag lépett fel, mert ezzel gyöngítette ellenfeleit ott, ahol Törökország a tiszta védelemre akart szorítkozni. A két eljárás helyes összeegyeztetése adta meg az egész hadműveleti tervet, mely az egyes hadszíntereken a következő volt:

A helyzet kulcsa, Törökország fennállása Konstantinápoly birtokától függött. Ha ez elvesz, akkor egyszersmind az egész további harc feleslegessé vált volna. Másrészt pedig Törökország nagyon jól tudta, hogy ellenfeleinek főcélja Konstantinápoly elfoglalása, s hogy ezek ennél fogva a hadműveletek súlypontját ide fogják helyezni. A földrajzi alakulás, a török tengeri haderő hiánya arra utalták a török hadvezetőséget, hogy Konstantinápolyt illetőleg a tiszta védelem terére szorítkozzanak. A fővárost két irányból fenyegette veszedelem, és pedig a Dardanellák és a Boszporusz felől. A Dardanellák megtámadását nem háríthatta el, hiszen a tengeren az ántánt volt a korlátlan úr. Itt tehát nem maradt más hátra, mint várni, az erődök védelme alatt megakadályozni, hogy az ellenséges flotta a szorosba behatoljon, a partraszállást megakadályozni, ha pedig ez nem sikerülne, akkor az esetleg partraszállott ellenséget az ország belsejétől elzárni. Ez volt a hadműveleti cél, melynek elérésére az egyedüli lehetséges mód a szívós védelem volt.

110 A sziriai vasútról teherhordó állatokra rakják át a municiót.

Frankl E. Berlin felv.

A török katonai parancsnok lelkesítő beszédet intéz a kivonuló csapatokhoz Jaffában. A Leipz. Presse-Büro felvétel.

A Boszporusz felé a helyzet már másképpen alakult. A feketetengeri orosz flotta távolról sem volt olyan veszélyes, mint a Dardanellák előtt álló angol-francia egyesült hajóraj. Itt a szoros kierősakolásától tartani nem kellett. Volt azonban egy másik veszedelem, mely nem kevésbé fenyegette Stambult, és pedig az orosz szárazföldi haderő.

Bulgária még pár évvel ezelőtt Törökország ellenfele volt, mely a lefolyt küzdelemben nem érte el teljesen a célját. Ha Bulgária talán beletnyugodott abba, hogy dicső és győzelmes hadseregét a Csataldzsa-vonatról vissza kellett vonni, a békekötéskor nagy elkedvetlenedéssel látta, hogy az Égei-tengeren nagy áldozatok árán megszerzett tengerpartja úgyszólván hasznavehetetlen volt. Az odavezető vasút Drinápolyval együtt a török kezén maradt, új vasutat építeni a tengerhez a földrajzi viszonyoknál fogva majdnem lehetetlen volt. Az országot a tengertől elválasztó hegységek csak igen költséges, az ország pénzügyi erejét meghaladó vasút építését engedték meg. A bolgár tehát tövissel a szívében kötött csak békét a törökkel. Viszont pedig Bulgáriában a felszaba-

dító cár iránti hála még mindig széles körben élt, s az oroszbarát-áramlat a háború kitörésekor még eléggé tetterős volt.

A török hadvezetésnek ezeket a diplomáciai viszonyokat feltétlenül tekintetbe kellett venni a haditerv megalkotásánál. Hiszen a mondottak alapján egyáltalában nem volt kizárva annak a lehetősége, hogy az orosz bolgár földön partraszállva, szárazföldön nyomul elő Konstantinápoly felé. Ezt pedig mindenáron meg kellett akadályozni. A diplomácia feladata volt Bulgáriát alkudozásokkal, végül a vasútvonal átengedésével megnyerni, a katonai vezetésnek pedig mindettől függetlenül arra kellett törekedni, hogy az orosz a dolgok bármily alakulása mellett se legyen képes a szárazföldön át való támadásra. Ezt pedig csak úgy lehetett elérni, ha a török másutt annyi orosz erőt köt le, hogy Oroszországnak ne maradjon ereje az efajta vállalkozásokra. Az orosz elleni hadműveleti cél tehát az volt, hogy lehetőleg sok erőt kössenek le távol Konstantinápolytól.

A kitzűzött célt védelemmel itt nem lehetett elérni, mert ha a török Oroszországgal szemben tisztán védelmi háborúra határozta volna el

magát, az orosz vele szemben alárendelt erőket alkalmazhatott volna, hogy a török hadszínterre szánt hadseregének zömét esetleg Bulgárián át irányítsa a rég óhajtott főváros felé.

Oroszországgal szemben tehát minden ok a támadó hadműveletek mellett szólott. S a török ezt is tette. Itt azonban még egy körülmény is szerepet játszik. Ugyanis az Oroszország elleni támadó hadműveletek csakis akkor voltak képesek nagy erőket lekötni, ha ezen hadműveletek földrajzilag értékes területek ellen irányulnak. S ebben a tekintetben Törökországnak kedvezett a szerencse. Az orosz-török határ nem a Kaukázus gerincén húzódott, hanem attól délre, s a tulajdonképpeni Kaukázus hegyvonulattól délre a Batum—Baku közti völgy a természeti kincsek oly gazdagságát hordta ölében, hogy az oroszok minden érdeke ezen területek megtartása mellett szólott. Nemesak az orosz hajózásra, a feketetengeri flottára annyira nélkülözhetetlen petróleum bugyogott itt ki a föld mélyéből, hanem a Perzsiára való közvetlen befolyás is ezen terület birtokától függött. Ha a török ezt a területet egyszer elfoglalta volna, akkor megszűnvné a Perzsiával való közvetlen érintkezés, az orosz befolyások is semmivé váltak volna. Pedig ez Oroszország létérdekeit ásta alá.

Törökországnak azt az elhatározását tehát, hogy Oroszország ellen támadó hadműveleteket indít, mindenképpen érhetőnek találhatjuk. A hadművelati cél, a Batum—Baku közti völgyvonulat meghódítása pedig az orosz érdekkör szívének irányított dőfés volt.

Angliával szemben a helyzet némileg hasonlóan alakult. Az angol a legveszélyesebb pont, a Dardanellák ellen indult. Ha itt sikerül partraszállania, Konstantinápoly nagyon közel van, túlnyomó támadó erő ellenében alig lehetett volna helytállani. Valahogyan tehát távol kellett tartani az angolok főerejét ettől a veszélyes ponttól. Ez ismét csak úgy sikerülhetett, ha Törökország támadólag lép fel, és olyan angol területet fenyeget, ami az angolra nézve érzékeny pont. Törökország keresve sem találhatott volna alkalmasabb célt a Szezei-csatornánál. Az ellenség diplomáciai és katonai szándékát teljes bizonyossággal sohasem lehet előrelátni. A bizonyosság azonban ebben a speciális esetben nem szenvedhetett kétséget. Alig lett volna hihető, hogy Anglia eme fontos útját minden lehető eszközzel ne védelmezze akkor, ha azt fenyegetve látja. Sőt teljes joggal lehetett remélni, hogy Angolország a török elleni vállalatában minden más hadműveletet mellékesnek

fog tartani, ha Szueze veszedelemben forog, s minden egyéb célját feláldozza ennek a legfontosabb célnak az érdekében. Törökország számára tehát az egyedüli és leghelyesebb választás volt, ha Anglia ütőerére rátapintva, ezzel igyekezett a Dardanella elleni akció hevesességét csökkenteni. Ha célját, a Szezei-csatorna elfoglalását vagy elrombolását nem is érthette el, mindenesetre nagy angol haderőket volt képes Egyiptom földjéhez láncolni a Szueze elleni hadműveletekkel. Ne felejtjük el, hogy a földrajzi viszonyok az egyiptomi harctéren olyanok, hogy a felderítés csak nagy nehézségek árán vihető keresztül, s még ez esetben sem lehetséges a viszonyokról valódi képet kapni. Ha tehát Törökország csak alárendelt erőket vetett is erre a hadszínterre, az angol kénytelen volt állandóan tekintélyes erőket ott tartani, hiszen a valódi helyzettel sohasem volt tisztában, minden nap meglepetéseknek lehetett kitéve.

A Szueze elleni támadó hadműveletek még azzal a reménnyel is kecsegtettek, hogy Egyiptom és a környék nagyjából harcias mohamedán lakossága a szent zászló alá fog csatlakozni s így a minden oldalról szorongatott angol kénytelen lesz minden figyelmét, minden rendelkezésre álló erejét ide fordítani.

Hogy ezek a várakozások mennyiben valósultak meg, látni fogjuk. Mindenesetre azonban tény az, hogy a török hadvezetőségnek a haditervek megállapításánál fenti körülményeket számításba kellett venni.

Maradna még a mezopotámiai hadszíntér. Itt a töröknek fontos állami és létérdekei nem voltak. Igaz, hogy az újabb időkben felfedezett nagy petróleumtelepek, a Tigris és Eufráth völgyében szunnyadó és életerő óriási gazdasági kincseket, nagy értéket képviseltek, de ily messzemenő tervekkel, a kincsek kiaknázásával, Törökország csak a nagyon távoli jövőben foglalkozhatott volna. Ezenkívül korlátolt számú hadereje sem engedte volna meg, hogy ily távol eső vidékre nagyobb súlyt helyezzen. Meg kellett elégednie azzal, hogy tisztán védelemre szorított, várva az alkalmat, hogy később, kedvező körülmények között, esetleg másutt felzabaduló erőkkkel offenzívába mehessen át.

Fenti megfontolások alapján állapították meg a haditervet. A következő lépés az erők olyatén szétosztása volt, hogy a kitűzött tervnek és célnak megfelelően mindenütt a kellő számú haderő léphessen akcióba.

A rendelkezésre álló hadsereg szétosztásánál irányadó! szerepelt, hogy melyik hadszínteret tekintették a legfontosabbnak, mert

hisz nyilvánvaló, hogy ide kell a legtöbb erő, a kevésbé fontos helyre pedig kevesebb szükséges.

Bátran állíthatjuk, hogy a legfontosabb hadszíntér a Dardanellák és Gallipoli-félsziget voltak. Hiszen ezek voltak az egyesült ellenség végcéljai, hogy a közvetlen mögöttük levő fővárost elfoglalhassák s ezzel a török európai hatalmát végleg megsemmisítsék, az orosz és az antánt többi állama között a Dardanellák és a Boszporusz tengerszorosán át közvetlen kapcsolatot létesíthessenek.

Másodsorban szerepelt a Kaukázus, hiszen az itteni hadműveletek az orosz határral való közvetlen szomszédság folytán összefüggésben voltak fontos török területek s közvetve a főváros védelmével. Erre a két pontra kellett tehát a török haderő zömét vetni, míg a másik két hadszíntérre csak kisebb erők voltak irányítandók.

Az összes körülmények mérlegelése folytán feltehetjük, hogy

300.000 ember a Dardanellák és a kisázsiai partvidékre ;

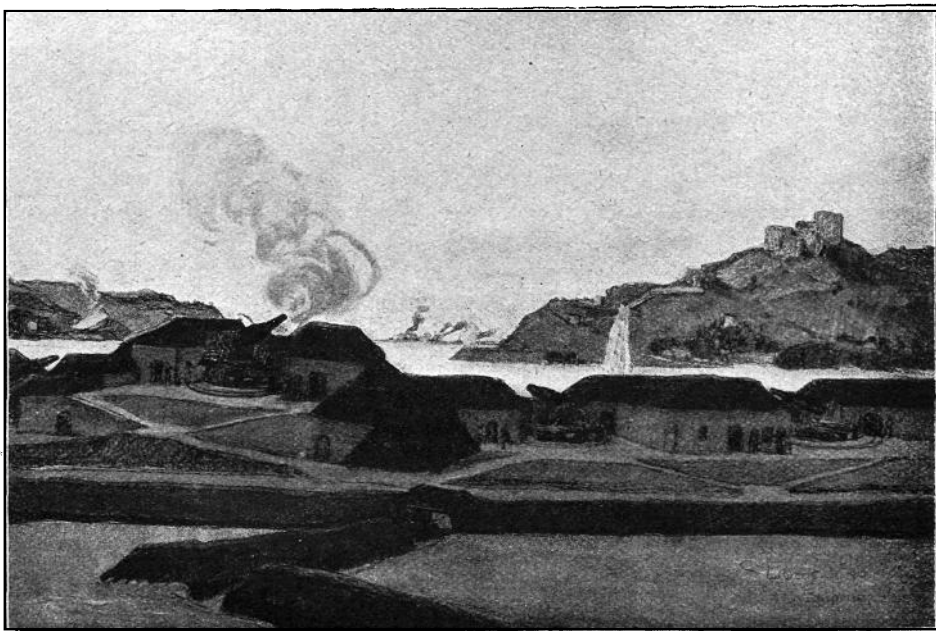
200.000 ember a Kaukázusba és a Fekete-tenger parti vidékére ;

100.000 ember a Suez elleni hadműveletekre ;

50.000 ember a mezopotámiai harctérre vetetett ;

150.000 ember pedig mint fennmaradó rész a főváros környékén mint tartalék, valamint az ország belsejében biztosítási, helyőrségi stb. szolgálatra fordítatott.

Ha azonban fenti számokat mint harcoló csapatokat tekintjük, a hadiesemények tárgyalásánál nagyon téves következtetésekre juthatnánk. Említett számok ugyanis nem a harcoló állományt jelentik, azokba bele vannak számítva a vonatcsapatok, az élelmező-, lőszer-, egészségügyi intézetek, a hadtápalakulások összes személyzete, vagyis mindazon egyének, kik közvetlenül a harcoló hadsereg háta mögött az ellátás fontos munkáját végzik. Ha ezen emberanyag számát csak az összhadsereg egyharmad részére becsüljük, ami inkább kevésnek

Erődművek a Boszporusznál.

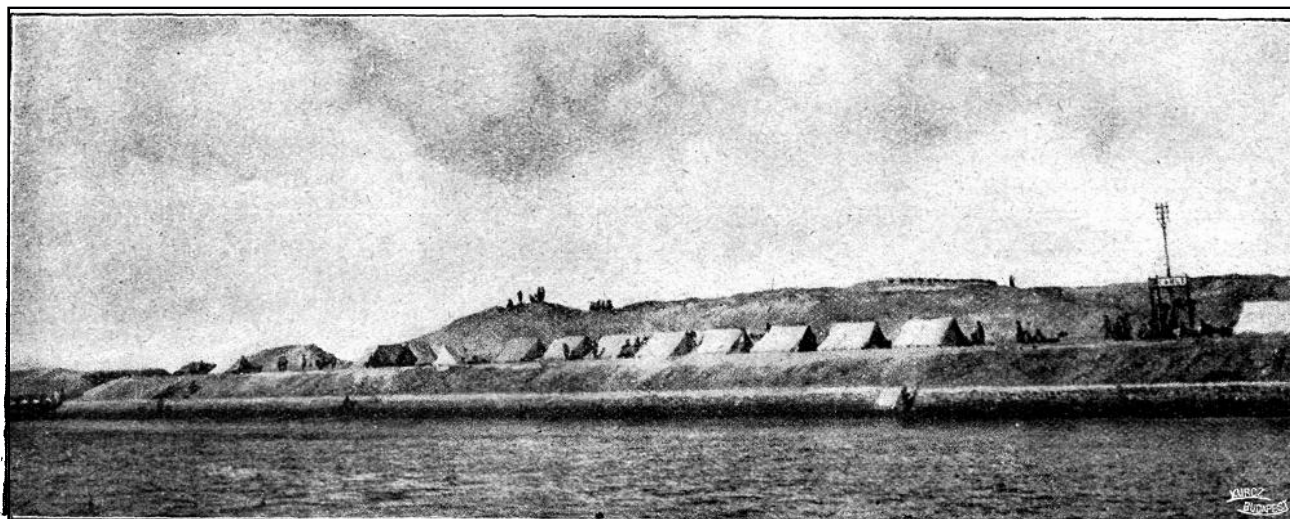
A Leipz. Illustr. Zeitung engedélyével. Lebrecht G. rajza.

mondható, mint soknak, s ha ezenkívül a szorosban vett küzdőtéren kívül egyes fontosabb parti városok megszálló és biztosító őrségeit is számításba vesszük, a háború elején az egyes hadszíntereken *tényleg harcban vetett hadseregek küzdő létszáma* nem volt nagyobb mint :

a Dardanelláknál	150.000 fő
a kaukázusi fronton	100.000 »
a mezopotámiai harctéren	30.000 »
az egyiptomi harctéren	60.000 »

Összesen kerek . . . . . 340.000 fő

Vagyis Törökország összhadseregéből valamivel több mint egyharmadrészt vetettek mindjárt a háború elején küzdelembe. Ez pedig csak az első pillanatban tűnik fel úgy, mintha a török hadsereg nem fejtette volna ki a háború elején minden rendelkezésre álló erejét. Kissé gondosabb vizsgálat mellett azonban a török hadvezetőséget nem illetheti ilyen vád. Ha ugyanis meggondoljuk azt, hogy a törökországi rossz közlekedési viszonyok s az egyes harcterek egymástól való nagy távolsága mellett erők gyors eltolása lehetetlen volt, be kell látnunk, hogy az egyszer harcban vetett csapatokat a török hadvezetés már kiadta a kezéből, azokra csak ott számíthatott, ahová az első pillanatban dobta őket. Ha most a török hadvezetőség a még nem eléggé tisztázott helyzet mellett egész hadseregét azonnal a küzdelembe vetette volna, az egész hadjárat sikerét veszélyeztető meglepetéseknek tehette volna ki magát. Egy esetleges orosz partraszállás a Fekete-tenger déli partvidékén,

Angol sátoertábor a Szuézi-csatorna mentén.

Angol folyóirat nyomán.

vagy a hosszú kisázsiai parton angolok és franciák partrtatott csapatai minden tervet, minden számítás megghiusíthattak volna. Törökországnak minden fontos pontját tényleg őrizni kellett, ott nem volt elég az egyszerű megfigyelés azon feltevés mellett, hogy minden gyanus jelre csapatok gyors odaküldésével segíthetnek a bajon. A török hadsereg erre nem volt elég mozgékony, a közlekedési berendezések hiánya, az évtizedes mulasztások következménye volt a küzdő hadseregek létszámának aránylagos kicsinysége. Jó tanulság nekik a jövőre, jó példa minden más nemzetnek is, amelyik békében sajnálja a pénzt oly célokra, melyek azonnali hasznót nem nyújtanak ugyan, de amelyeknek elmulasztása egy háború esetén jóvátételten bajokat okoz.

Végül még egy ok. A török hadsereg kiképzése a háború kitörésekor némileg hiányos volt. Az egész kihasználható emberanyag pénzhiány s egyéb már említett okok miatt nem volt oly mértékben kiképezve, hogy az egész talpraállított lakosságot egyszerre harcra lehetett volna vetni. A védőköteleskorban lévő emberek nagy száma most került először igazi kiképzés alá. S Törökország józanságára vall, hogy a félig kiképzett embereket nem dobta mindjárt a harctérre. Kiképzetlen legénység nem fogja tudni soha megállani a helyét, amint komoly harcokra kerül a sor, sőt még a kiképzett csapatokat is magával ragadhatja egy hirtelen kitört pánik. Ez pedig nem eléggé kiképzett, gyakorlatlan, a fegyverek hatását nem ismerő, összehordott, katonailag még nem eléggé fegyelmezett tömegekben mint állandó rém kísért.

114 Helyes volt tehát a török felfogás : inkább keve-

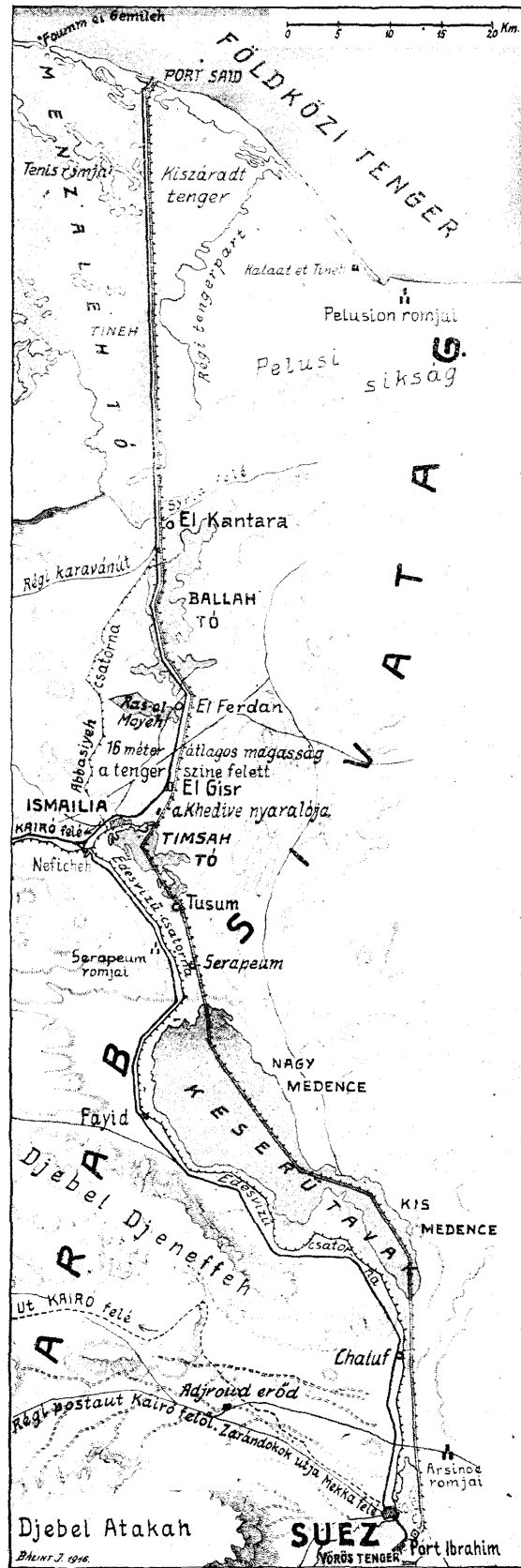
sebb, de jól kiképzett csapatot vetni a harcra, mint nagy tömeg kiképzetlent, s inkább a még meglevő anyag kiképzésére fordítani a hadsereg számottevő részét, hogy a tűzben álló csapatok állandó, jó anyagot kaphassanak fogyaszték pótlására, s a harcok folyamán ne gyengüljenek, hanem inkább erősödjenek.

Az *ántánt* számára Törökország csak mellék-hadszíntér volt s ide csak mellékerőket irányítottak. Mindazonáltal tekintve az *ántánt*-hatalmak összehasonlíthatatlan számbeli túlsúlyát, erre a hadszíntérre is jutott annyi katonájuk, hogy az egyes küzdőtereken mindenütt legalább is egyenlő számú, de a legtöbb helyen túlerőben levő csapatokat vetettek latba. Az a körülmény, hogy az *ántánt* — kivéve Oroszországot — saját földjétől messzeeső vidékeken harcolt, s hadseregeinek összes szükségleteit távol tengeren, ellenséges tengeralattjárók veszélyeztette hajókon kellett utánszállítani, különösebb hátrányt nem jelentett. Az *ántánt* Törökországgal szemben bővelkedett élelmiszerben és hadianyagban, ami ellensúlyozta a szállítás veszélyeit és nehézségeit.

A főhadműveleti cél az *ántánt* részéről Konstantinápoly és a tengerszorosok elfoglalása volt. Természetesen — hódításról lévén szó — csakis támadás jöhetett tekintetbe, és pedig a rendelkezésre álló főerőkkel. A Földközi-tenger felől csakis angol és francia csapatok jöhettek tekintetbe, az orosz el volt zárva a világtól. A földrajzi viszonyokat, a korlátolt kiterjedésű területet tekintve, az egyesült angol-francia hadvezetés a török elleni hadjáratra szánt erejének zömét, mintegy 200.000 embert vetett a Dardanella-hadszíntérre, vagyis aránylag nagy

haderőt. Kiegészítette ezt a hadsereget mintegy 30 modern és nagy csatahajó óriási erejű tüzérsége, cirkálók, tengeralattjárók, ágyúaszádok egész raja. Összehasonlítva ezt az erőt a védelemre állított 150.000 főnyi török hadsereggel, melynek tüzérsége a támadók mögött messze elmaradt, azt találjuk, hogy ezen hadszíntéren az ellenség aránytalan nagy túlerőben volt. Ennek oka abban keresendő, hogy az ántánt — lebecsülve a török hadsereg ellenállóképességét s sarkalva a Dardanellák megnyitásának égető szükségességétől — egy csapásra gyorsan akart célt érni. Azt hitték, hogy túlerő ellen a török egyáltalában nem bírja magát tartani s így az ide küldött haderő nagy része rövidesen felszabadulva, más hadszíntereken lesz újra alkalmazható.

Az orosz, kinek érdeke leginkább sürgette a Dardanellák gyors elését, közvetlenül nem avatkozhatott bele a játékba. A török partokon kikötni, tengeri erjét túlhaladó feladat volt (a török tengerészlet német hadihajókkal és tengeralattjárókkal erősödött meg) mert a partraszállott csapatok ellátását nem tudta volna föltétlen bizonyossággal ellátni. Enélkül pedig a vállalat az egyébként is mindig óvatos orosz előtt nagyon kockázatosnak látszott. Román és bolgár területen áthaladni egyelőre nem volt kilátásba vehető, oda hosszú volt még a diplomáciai út is. A főcélt, a Dardanellák

A Szezi-csatorna térképe.

elestét tehát más úton kellett keresni, és pedig úgy, ha onnan a török hadsereg lehető nagy részét elvonják s így a védelmet meggyöngítik. Ez okoskodás vezetett arra, hogy a Kaukázus vidékén támadólag lépjenek fel. Mint látjuk, török és orosz a Kaukázust illetőleg ugyanegy elhatározásra jutott, mindkettőnek érdeke a támadást parancsolta. De míg a török ide csak 100.000 embert tudott vetni, az orosz bő emberanyagából 150.000-nyi hadsereget, vagyis egyharmaddal többet küldött.

Részben ugyanezt a célt, vagyis a török erő szétforgácsolását célozta az angolok részéről a Perzsa-öbölben indított vállalkozás, mely azonban a közös hadicél mellett itt egy kis mellékjövédelmet is akart szerezni a gazdag petróleum- és termővidékek elfoglalásával, a Perzsa-öböl elzárásával. Sok ereje erre a mellékvállalkozásra az angolnak nem maradt, mindazonáltal két teljes hadosztályt, 30—35.000 harcost több monitorral dobott ide. Vagyis a törökök felett itt is túlsúlyban volt az ántánt. Végül az utolsó hadszíntéren, Egyiptomban az angol tisztán a védelemre szorított. Hogy itt nem igyekezett támadólag fellépve, minél több török csapatot magára vonni, nagyon természetes angol politika. Csak ott ne legyen veszély, ahol angol érdekek forognak kockán. Inkább megtett mindent az angol, hogy a

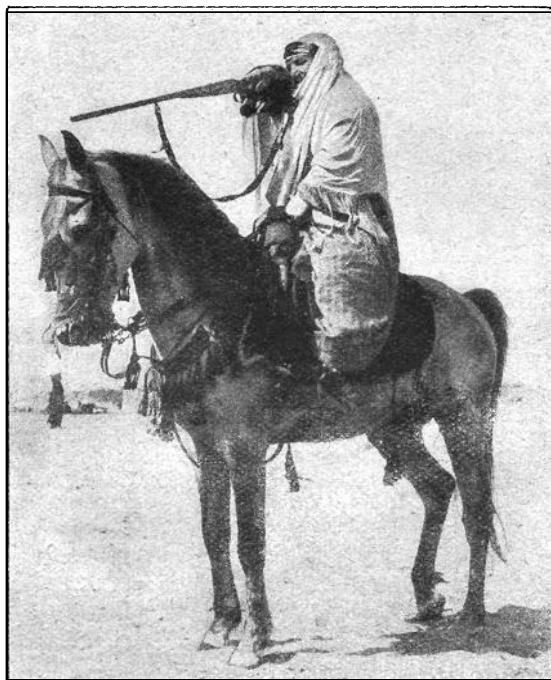
török haderőt máshová kösse le, hogy annak eszébe ne juthasson Szueze ellen fordulni.

De volt más ok is. Egyrészt egy támadó hadművelet a messze pusztaságokon át, minden segélyforrástól távol, nagyon is nehéz feladat lett volna, s értékes területek csak messze távolságban lettek volna elérhetőek, másrészt pedig Egyiptomot csak egyetlen katonával is elhagyni, nem látszott tanácsosnak. Egyiptom mohamedánjait csak a hatalomtól való félelem tudta féken tartani, a környék harcos mohamedán törzsei pedig évek óta csak az alkalomra lestek, hogy az angol egyiptomi uralom ellen fordulhassanak. Amint tehát az angol hadsereg ki-mozdult volna Egyiptomból, kitétte volna magát a minden oldalról jövő támadásoknak, a Szuezi-csatorna a legnagyobb veszélybe jutott volna.

Az angol hadsereg tehát minden más érdek fölé helyezte Egyiptom és a csatorna birtokát, arra nagy erővel ráült s mintegy 100—120.000 emberrel, sok hadihajóval, erőddel ült a féltett kincsen, tisztán védelemre készen. Mint az oroszán a zsákmányt, úgy tartotta maga alatt két talpával erősen megmarkolva a zsíros falatot, s csak fogait vicsorgatta mindenkire, aki csak közeledni mert. Meg volt téve azonkívül minden intézkedés, hogy ha kell, minden a Földközi-tenger mellékén tartózkodó angol csapat Egyiptomba legyen szállítható.

Összefoglalva a mondottakat : a Dardanelláknál angol-francia túlerő állott, Mezopotámiában legalább is egyenlő számú angol támadott a védekező törökre, a Kaukázusban túlerő hömpölygött a támadó ozmán hadsereg felé, Szueznál pedig erős túlerő állotta el a turbános hadak útját. Összesen mintegy 500.000 főnyi ellenség állott kerek 350.000 főnyi törökkel szemben.

Később a viszony mindinkább javult a törökök előnyére. Az angol és francia nem volt képes több csapatot otthon nélkülözni, örült ha szenvedett veszteségeit pótolni tudta. Az orosz alig pár hónap múlva válságba jutott, a kárpáti óriási embervesztés, a rövidesen bekövetkezett gorlicei áttörés, a vereségek, óriási veszteségek sorozata lehetetlenné tette a kaukázusi hadsereg további megerősítését. A török viszont új anyag kiképzésével, új alakulások szervezésével folyton szaporította haderejét s fenntartotta magát a tulnyomó ellenség ellen mindaddig, míg Szerbia leverése után végre a lőszerhiányon is segíteni tudott, s még rendelkezésre álló embereit is fel tudta fegyverezni. Helyzete ekkor oly kedvezőre fordult, hogy az ántánt jobbnak látta eltakarodni a Dardanellák környékéről. Ezzel a legfontosabb és nemzetközi szempontból legérzékenyebb harctér megszabadult a veszélyes ellenségtől.

Fegyveres beduin.